

Szerb Antal zománca, Kafka gyalugépe

„A nemzeti zománc immár felveszi a versenyt minden vetélytársával” – olvashatjuk Szerb Antal 1936-os itáliai úti jegyzeteiben: az épp saját szorongásai és az őt körülvevő egyre félelmesebb jeleket mutató korszak elől utazó szerző ezt a feliratot Trieszt egyik főutcáján pillantja meg – egy nemzeti zománcozású éjjeliedényeket áruló bolt kirakatában.

Kafka nem utazik, ő saját Prágájában fuldoklik, és próbál levegőért kiáltani, látszólag Prága, valójában saját félelmei satujába szorítva él, olykor napi tizenkét óra hivatali munkára kárhozható, s olykor arra szorítottva, hogy egy leiratában a gyalugépek használatából eredő balesetek veszélyeire hívja fel a munkások munkavégzés közbeni esetlegesen lankadó figyelmét.

Szerb Antal utazik, s eközben legyen bár Velencében, Ravennában vagy Bolognában, azon fáradozik, hogy megőrizzen valamit abból a méltóságból, amely az épületekből, utcákból árad, illetőleg abból, hogy egy kő mondjuk egy verssort, egy épület egy dráma sorát, egy templom egy regényt, egy lépcső egy zeneművet juttat a kultúra vándorának eszébe.

Kafka sétál, él, ír és kevésbé hangos helyekre próbál költözni Prágában, hogy legyen egy apró tér, ahol nem nyomasztja a mások által keltett zaj. Kafka dacol a világ hívó kiáltásával és ellenáll a világ zajának, ami számára olykor fülsiketítő ordítás, s ha már nem bírja a nekiszegezett elvárások örült üvöltését, akkor öngyilkossági gondolatokat forgat a fejében, például mert felvetődik az a lehetőség, hogy neki kelljen egy gyár (a gyárak) működéséről gondoskodnia.

Két irodalmi útikalauzt tarthatunk most a kezünkben, az egyiket egy szépírónk és irodalomtudósunk írta, a másikat egy „író városáról” írták. Az egyikben Szerb Antal számol be úti élményeiről, a másikban egy várost úgy mutatnak be, hogy mennyiben érintette meg az Kafkát.

Szerb Antal úti jegyzeteibe éppúgy beletartozik Goethe és Tiziano, Palladio és Babits, mint az örületes meleg és a szűnyogok okozta kellemetlenségek. Szerb bölcs gondolatokkal és csípős megjegyzésekkel egyaránt fűszerezi naplóját. Saját maga gögjét és sznobságát sem kíméli, mikor a felhúzott orrú utazó-viselkedésen kapja rajta magát: „Pedig semmit sem utálok annyira, mint a polgári előkelőségtudatot. Ami úgy aránylik az igazi előkelőséghez, mintha egy szűnyog osztálygöggöt érezne a bolhákkal szemben. Utálom a polgári »jó családból való«-ságot, ami annyit jelent, hogy már a nagypapa is jómódú volt, mert virágzó nyilvánosházat vitt Mohácson, utálom a polgári civilizáltságot, ami annyit jelent, hogy »ha meghalok, folyó hideg-meleg víz legyen a síromon«, utálom a polgári műveltséget, amely Stefan Zweig és Harsányi Zsolt művein alapul.”

A Kafka Prágáját bemutató könyvből árad a Kafka iránti tisztelet és szeretet, mely nem Kafka átfestésén, hanem Kafka őszinte bemutatásán alapul. Házak, utcák s ezek zajai és neszei, amelyek Kafka számára olykor félelmesek voltak. Kafka tisztelője és „városának” bemutatója tudta, hogy nem azzal tesz jó szolgálatot az írónak, ha mesei rémülettel és révülettel mutatja be az író körülvevő ördögi világot, hanem ha tényeket ír le. Ha fényképeket tár elénk, amelyek számunkra lehetnek akár szépek vagy festőiek, s épp a mi neutrális vagy pozitív érzéseink mellett kell elfogadnunk azt, hogy ezekből más felé áradhat örületes félelmeség is.

Szerb Antal könyvét gyönyörű fotók díszítik. Mint egy finom díszítésű palota, pompázik a kötet. A fotók készítője Martin Hürlimann, a könyv tervezője Pintér József, szerkesztője pedig Dávid Anna. A Kafka Prágáját bemutató könyvben Kafka műveiből, naplójából olvashatunk részleteket, s ez a kötet is számos fényképpel illusztrált. Két nagyon szép irodalmi útikalauz. Két könyv, mely bizonyítja, hogy létezik hely, ahová elvonulhatunk, még akkor is, ha Szerb Antal könyvének épp az ezt tárgyaló részében szorul el leginkább a szívünk, sorsának ismeretében, hogy mennyire nincs az, ami mégis van.

Ambrus Judit

Szerb Antal: A harmadik torony

Magvető, 79 oldal, 2290 Ft

Klaus Wagenbach: Kafka Prágája

Atlantisz, 134 oldal, 2695 Ft